

IN NOME JESU!

3.

DISPUTATIO HISTORICA,
HISTORIAM
IN COMMUNI. QVA DEFINI-
TIONEM, DIVISIONEM, QVÆ-
STIONES CANONESQUE PARCE
MODO ADDUCTOS EX-
PENDENS;

In Reg. Acad. Aboënsi
Consensu Ampl. Fac. Philosoph.

P RÆ S I D E
ANDREA WANOCCHIO,
Phil. Pract. Prof. Ord.

R E S P O N D E N T E

P E T R O E R L A N D I C O L-
LIANDRO, Wex-Smol.

*Ad diem 17. Junii Anni jam labentis
cic. 150. lxxxli.*

*In Auditorio Acad. superiori
proposita.*

Excusa à Joh. WALDIO, Reg. Univ.
Aboëns. Typogr.

*Reverendissimo in Christo Patri,
DN. M. JONÆ SCARINIO,
Dioecesis Wex: Episcopo Amplissimo,
Consistorii Præsidi gravissimo, Domino,
Mecœnati ac studiorum meorum Promotori
permagno, submissa veneratione ætatem
suspiciendo.*

UT ET

*Amplissimo ac Consultissimo Viro
DN. ELIÆ HARALDI FIL. Stare/
Regii Dicasterii quod Aboæ est in magno Du-
catu Finlandiæ Assessori gravissimo, Mecœ-
nati, Patrono ac Nutritio, obseqvioso animi
cultu æternum devenerando:*

NEC NON

*VIRIS, Plurimum Reverendis, Clarissimis
atque Spectatissimo*

*DN. M. JOHANNI SPAKIO,
in Åsheda Pastori ac Præposito longè di-
gnissimo.*

*DN. ERLANDO M. COLLIANDRO,
Pastori in Hallarydh fidelissimo, parenti
filiali obseqvio prosequendo.*

*DN. M. JOHANNI COLLIANDRO,
Gymn: Wex: Gr. Ling: Lect: solertiss: Fratri
fraterno cultu semper devenerando.*

*DN. ANDREÆ Prñß/ Regii Di-
casterii Aboëns: Procuratori maxime in-
dustrio, benefactori multum honorando.*

Irum moritum præcepisse filiu[m] suu[m], ut ex iis quæ anteacta facta fuere discerent, scribis inter alia Xenophon, Mæcænates & Domini maximè colendi. Novit absque dubio Rex ille Regum, ut Lampadio dicitur, hanc optimam esse doctrinam, nec faciliorem ad vita institutionem dari viam, quam rerum ante actionum cognitionem, ex Historiis peti solitam. Semper profecto pueri essamus, si, quid antequam nati fuimus acciderit, nesciremus: proinde ex omni studiorum amoenitate Historiam maximè cum utili uita jucundam esse nemolum procul à literis est, atq[ue] ab omni humanitate aversus, qui vel ignoret, vel lices ignarus saltet non fateatur. Adeo etiam illos, quos commoda ejus fugiunt, ea fugere pudet fateri. De utilitatibus Historiæ multa insignia scriptorum veterum testimonia colligere non esset operosum, sed quemadmodum vendibili non opus est suspensa hedera vino; Ita nec in laudibus Historiæ recensendis, quæ cuiquam in obscuro latere nequeunt, refert morari. Tantum dico: Omnes fere artes adminiculum Historiarum requirunt.

Echico

Etbice, Geographia, Astronomia & ipse
Eloquentia, cuius locupletissimus fons est,
si non multæ, omnis tamen suavitatis forent
vacua nisi Historiæ quasi rore quodam con-
spergerentur. Dignam propterea esse hanc
de Historia considerationem seria meditati-
one, quis in ambiguo ponit? Sed vos nunc
iteralo, Mecænates & Domini Teque
Parens charissime, quibus exiguum hunc
ingenii mei fætum in gratissimi ani-
mi signum, beneficiorumq; mihi collatorum
primam memoriam consecrare non dubitavi,
humilima modestia compello venerorque, ut
levidense hoc munusculum serenâ fronte so-
litaque comitate excipiat, nec astimetis ob-
sequiosum clientis Vestri animum ex tantillo.
Valete! Scribebam Aboæ Anni 1681.
die 8. Juny, vel decimo post universa urbi
tempore Aboënsi immitti incendio funestis-
simum.

Vestrum

humilimus clientulus,

Obedientissimus Filius
cultorque
P. COLLANDER.

IN NOME JESU!

S. I.

Quam omne quod pondere valet nutu suo deprimitur, quamque sursum elevatur leve, tam homines sciare desiderant naturaliter omnes, teste etiam Philosopho lib. i. Metaph. At cum objecta quævis, de quibus aliqua possit esse notitia, in triplici sunt, pro tripli temporis, quod rerum omnium sublunarium est quasi medium, differentia: ita præsentium eorumque necessiorum vera & idem loquendo dicimus esse sciam, præteriorum memoriam, divinationem futurorum ; illa res quovis modo apprehensibiles cognoscimus: ista pone ad præterita respicimus eorumque faciem denuo nobis contemplandam sistimus : hac vero illa, quæ nec sunt dam, nec, si aliquando omnino futura sint, tam infallibiliter, ac si reapse essent, nisi divina revelatione, cognosci possunt,

A.

funt,

Sunt, tamen anxie prospicimus. De
medio sciendi genere, ut alia illa
jam omittam, quod circa præterita
verlatur, caque ponit ob oculos, in
quæ nulla fortunæ vis potentiam
extendit amplius, non minus fue-
runt solliciti omnium temporum e-
ruditi, quam de primo tertioque:
qua vero id factum sit, cum omnem
in illa libertatem, agendi præser-
tim, amiserint, non plane constat,
nisi quod appetitu honoris & in
ipsa etiam morte immortalitatis
omnibus a natura insito, eo fuerint
adacti, quod non modo suam sed
etiam majorum suorum, eorumque
quorum aliquis, quoad vixerant, fuit
honos, vitam & facinora posteritati
transcriberent. Nulla enim est sancta
Valerius humilitas qua dulcedine glorie non
Max. tangatur. Quin & existimandum
puto factum id fuisse naturali ad sui
conservationem instinctu: quo cum
quilibet ducitur viderentque majo-
res, suas vel virtutes vel facinora, ob-
curtam hominis memoriam, per in-
dividua saltem & eorum multipli-
cationem servari non posse, exco-
gitau-

gitarunt historiam, ut aut saxo & columnis, aut scripto sese tuerentur ab interitu, quo fine Plin. lib. 13. c. 6. II. dicit chartarum usum Alexandri M. temporibus fuisse in Ægypto inventum, quamvis alii etiam Numæ contendant. Hinc tot in altum surrexerant tumuli, tot cæsurae lapidum factæ, quarum exempla cum alibi passim animadvertisimus, tum impri- vid, Kis.
mis in terra sancta observarunt ches.
peregrinando doctiores, tot denique columnæ, quæ fulcro in terræ inti- mioribus invento cœlum vertice aspiciunt, quo simul prætereuntibus vix aliter quam nutu indicant, si gnificationem sui non esse temnen- dam. Sed & omnium ætatum homines ad hoc studium fuisse credo ipsum defunctorum desideri- um, cum rerum anteactarum noti- tia: ubi enim tam multa geri ma- gnaque & admirabilia in vita pas- sim cernerent, ac eorum a quibus illa geri vidissent desiderio tenerentur Hesse. & memoria, quemadmodum sta- de Pol- tuas, ut Eretrientes Diagoræ, ali- Athene aque hujusmodi monumenta in eo-

rum recordationem fecerunt, ita & historiam de rebus illorum faciendam putarunt. Et cum non dum literæ inventæ erant, velut sermonem quendam memoriae proditum a majoribus reliquerant filiis, ut talis auditio quasi hæreditate maneret posteris. Sic Græci versus Homericos, priusquam ab Aristarcho in eam libri formam, qua jam, si leviores quorundam emendationes exceperis, extant, collecti essent, canerunt: ita Gothi diu multa habuerunt vetustatis suæ documenta, non scripta aut notis designata ullis, sed ab antiquis ore duntaxat accepta,

Jordan. dum carmine citharisque majorum
de reb. suorum facta cecinerunt. Non
Geth.

aliter Hebræi habuerunt ab Adamo fama & relationibus, ea fere ipsa usurpata, quæ postea scribendo rededit in ordinem Moses. Hoc eodem argumento nititur *Verbum Iudæorum orale & Cabala*, cum traditionibus Pontificiis aliisque, sed fide & eventu prorsus disparibus: quæsiti namque Judæi, quomodo Moses in monte acceperit verbum

non

non scriptum? respondent ex Pir-
kei Abhoth, Capitulis patrum, cum
Rabbi Josva cap. 46. *Quadragesi-*
ta diebus, quibus apud Deum di-
verterat in monte, de die legebat
scripturam, sed nocte repetebat Mi-
sebam: id est legem oralem, cui sub
noctis silentium perdescendæ & ad
memoriam revocandæ dederit ope-
ram. Et cap. I. Pirke Abhoth: *Moses*
accepit legem, puta oralem, in monte
Sina & tradidit eam Josue, & Josue
senioribus, seniores Prophetis, Pro-
phetæ denique tradiderunt eam vi-
ris Synagoge magna &c. At fa-
mæ & traditionibus non simplici-
ter & omnibus fidendum, sed iis
saltē, quas certis argumentis ita
evenisse constat, quæque verbo Di-
vino, honestati morum & veritati
rei undiquaque consentiunt: quod
Theologorum est excutere. Cum
vero præteriorum exquisitio non
multo minorem aliquando exigat
curam quam præsentium, cumque
non sit tempori huic inconveniens
de Historia in communi, sic enim
usu invaluit præteriorum notitiam

Misler,
in Dis-
Theol.

strictissimum appellare, aliquid differere, constitui pro illa, qua gaudent literæ, libertate & gratia, id , licet sine apparatu venustatis & concise agere. Argumentum valde tritum esse novi, ita tamen ut usu tractandique frequentia nec dignitati ejus quidam. Cor. piam decedat nec veritati: Οὐ γὰρ XIII. 8. δύραμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθίας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθίας. Sed nec intacta ob insolentiam rerum tam cupide amplectenda existimo, ut illicis, quæ ob utilitatem facta sunt usitatiora, horum intervenient in iuria.

§ II.

In tradendo Etymo *Historia* partim conveniunt Scriptores partim in diversa rapiuntur. Qua prius, dicunt quidem vocem ex origine esse Græca cum e latina nullatenus eam deducere valeant, nisi quod longa sui consuetudine rudioribus Græci idiomaticis id forte persuaserit, quod quemadmodum sola ut plurimum monumentis rerum latine significandis aptatur, ita quoque

fit ingenio latina; qua postea
rius vero, tantam deprehendimus
inter perplures discrepantiam, quan-
tam in tam frequenti vocis usu
tamque facili, vix quisquam expe-
ctaverit. Plato enim, quod cuivis
fere notum, dicit Historiam a
verbo ἱστορίην venire, quod præter a-
llias, quas non paucas habet signi-
ficationes, etiam *sistere*, *inbibere* &
& *reprimere* denotat, eo quod flu-
xum rerum *anteactrum* sistat &
quasi in certum quendam locum,
unde pro re-nata possint iterum peti,
constituat. Cum enim labilis sit ^{Zachar.}
memoria hominum & ob id antiqui-
tas se nobis facile subduceret, hinc
Historia est excogitata ut sistat flu-
entem & quasi fugientem ani-
guitatem sanguinem stator quidam
Jupiter. Quod ipsum & Cicero ^{Lib. 23.}
videtur indigitare dum historiam ^{da Oo.}
vocat *testem temporum*, *vitam rat.*
memoria, *veritatis nunciam*, *lucem*
veritatis & vitae magistrum. Alij
vocem *historiae* derivant ab ὥπαω,
vel potius ejus composito ἑισορῶν

quod - intueri . vel spicere significat , quodque sit quasi ocularis quædam & sensata cognitio : hanc etiam addentes rationem , quod qui scribit historiam necesse habeat rem chartis mandandam , aut coram aliquando spectasse , aut ab aliis vi- sam sensuumve beneficio cognitam ad minimum accepisse . Nec desunt qui eam ab εἰδώ conantur traducere , quod scilicet videnda sit res , priusquam de ea quisquam sciat differere . Quam quidem derivandi curam non proorsus improbandam existimo , præsertim cum in tono quandam cum derivato dicat affinitatem , nec abludat ab illa , quam substratus historiæ terminus importat , significatione : sive enim ab εἰσηγεῖται dicitur sive εἰδώ , horum tamen primitiorum indoles ipsius etiam aliquam inculcat historiæ , cum nihil sit aliud quam oculus quasi . acie sua perstringens præterita . Cum primis vero videretur deductio illa Platonis ab ἵσημι acceptanda , nisi ad hoc illa esset commodior quæ sit ab

εἰδέω & ἴσημι, scio: quarum poste-
riorem in sua quoque amplectitus
Historica Humerus. Verum cum
in omni notatione ad duo præ-
sertim attendi sciat quilibet, ut sci-
licet notatum cum sua origine &
conveniat significatōne & concordet
sono, quibus velut signis naturali-
bus quædam inter voces arguitur
affinitas, idcirco non luxuriari forte
dicendus erit is, qui & *historiam*
ἀπὸ τῆς ἴσορησης descendere dixerit,
cum verbum ilud præter significata
sua alia denotet quoq; *memoriae ali-*
quid prodere, ut in illo Theophrasti,
τας δὲ καὶ ἔνατα βίγις ἴσερησαι δὲ
τῶν χρόνων, id est, ut vertit Henri- Henr.
cus Steph. *Sigillarim vitas comme-* Steph.
monare & prodere. Unde τὰ ἴσορά- in Thes.
μερά a Plutarcho sepe dicuntur pro
rebus memoriae proditis: sic in peri-
odo de Philippo Macedonum Plutar-
chus, Φίλιππου τὸν Ἀλεξάνδρος πα-
τέρα Θεόφραστος ἴσορηκεν, *memo-*
riae prodidit. Vel si quis histori-
am a concreto ἴσωρ maluerit de-
ducere, quod se fētem significat &

arbitrium, nec absone phrasin no-
tasse videtur.

§. III.

Quæ pro synonymis Historiæ
vendant nonnulli, sunt *Commenta-
rii, annales, fasti, ephemerides,
chronica, echronologia*: num vero in-
discriminatim proque simpliciter
æquipollentibus haberi possint, non
sine ratione dubitatur, cum genius
latini idiomatis non usque patiatur
se per quævis verba distorqueri. *Hi-
storias* namque appellamus elabora-
tas uberesque rerum singularium de-
scriptiones, prosopographiis, consili-
orum & circumstantiarum facta
mentione illustratas, quibus alias
laus accedit, alias vituperium. *Com-
mentarii* vero sunt libri, in quibus
res, non late diffuseque, sed quam
possunt brevissime explicantur sim-
pliciterque & quasi per capita descri-
buntur: adeo, ut quæ Græcè vocantur
ταυτηνηματα, ea latine dici possint
commentarii, scripta scilicet, quibus
res aliqua in memoriam revocatur.
Sic libri vel annotationes Cæsaris de
bello Gallico, utpote compressius
scriptæ,

scriptæ, vocantur ab ipso commentarii, quos pariter audire affectur ex Plutarcho. Annales vero lexicographis sunt, res gestæ, quæ de anno in annum rediguntur in historias nostri que possunt esse temporis, ac sint quasi descriptio rerum saltem annalis; unde Virgilius: *Evacat annales nostrorum audire laborum.* Ita Cicero: *Erat Historia nibil aliud nisi annualium confessio.* Cujus rei, memoriaque publicæ retinende causa ab initio rerum Romanarum usque ad P. Murius Pontif. Max. res omnes singulorum annorum mandabat literis pontifex Max. efferebatque in album & proponebat tabulam domi, porestas ut esset populo cognoscendi: qui etiam nunc annales maximi nominantur. Nec multo diffusior est significatio fastorum illa quam de annualibus ex eruditorum sententia adduxi: libri quippe fastorum dicebantur illi, in quibus totius anni res pop. Rom. scriptæ continebantur & cause festivitatum explicabantur; quod ad historiæ amplitudinem non exsurgit. Atq;

Aeneid.
lib. 2.
Lib. 2.
de Orat.

ut annales ab annis, sic a diebus
Græce *ephemerides* vel diaria nun-
cupantur, quæ sigulorum dierum
acta summatim describunt: sic Ju-
venalis accipit pro libro in quo di-
urnales divinationes erant, qvum
ait: *In cujus manibus, ceu pino-*
gvia succina, eritas Cernis ephemeridas. Quod vero diei unius alteri-
usve ratio, ut ut exacte inita, ad
complendam historiæ molem, quæ
seriem requirit rerum non inter-
ruptam, ex se sufficiat, non sane
perspicio. *Chronica* autem sunt
historiarum compendia, in quibus
res gestæ præsertim historiarum u-
niversalium concise notantur, insi-
nuata simul distinctione temporum.
Cronologia vero caharacter est hi-
storiæ adhuc angustior, supputati-
onem duntaxat temporum sine de-
scriptione historiarum, hoc est tem-
porum, non rerum in temporibus
istis gestarum exhibens. Unde &
constare crediderim, nullum horum
synonymorum, etiam si ut superius
dictum pleniusque insuper ostend-
sum, pro vere synonymis haberi
neque-

nequeant, tam bene *histoīre* natu-
ram exprimere, ac seipsum augusta
significandi vi exolvit: nisi forte
quod *chronicon* latitudine sua ipsius
historie præstantiam nonnullis vide-
tur attingere. Ita enim *Humerus de Histori-*
co: Nec male alii in genere dicunt ^{ea suā} *historiam* omnem esse *Chronicon*, ^{cap. 2.}
quoniam sit in tempore, & bujus
respectu iterum distingvi in Simpli-
cēm & Compositam, & pro earum
ratione diversas appellations for-
tiri. v. g. secundum simplices
partes temporis & motum solis di-
urnum scribit historicus Ephemerides
vel Diaria, secundum annicursum
unius aut plurium scribit annales,
secundum lunæ cursum menstruum
scribit menelogiam aut bimestria,
trimestria, semestria &c. secundum
compositas temporis partes, utpote
juxta lustrum seu spatium quinque
annorum scribit decades juxta se-
culum seu cencum annorum scribit
centurias & sic consequenter. Hæc
ille.

§. IV.

Vox autem *Historie* sumitur vel
valde generaliter, pro quacunque
scientia ac doctrina, adeo ut histo-
ria tam late pateat quam eruditio
omnis, ubi scilicet exempla histori-
ca cum præceptis disciplinarum
conuncta sunt. sic apud Aristotelem
sæpius accepta offenditur in
libris de Cælo & Anima, utpote in
primo de anima circa initium:
τῆν τε ψυχῆς ἴσογίαν, dicit com-
mentationem de anima. Imo libris
suis *Physicis*, quos de animalibus
scripsit, dedit titulum *historie ani-*
malium, cum tamen in eis multa
sint universalia, quibus proprie no-
men hoc non competit. De qui-
bus & consimilibus *historia* vocari
potest crassa quædam & proletaria
Philosophia. Deinde sumitur vox
historie valde compressæ, pro lustra-
tione locorum studioq; visendi, ut in
phrasí illa græca, καὶ ἵσοεργάνω-
νηθῆναι, ad visenda loca moresque
hominum cognoscendos peragrare,
aliisque compluribus a Budæo ob-
ser-

Servatis: unde *historia* nihil foret
aliud quam ocularis vel sensata quæ-
dam cognitio. Ut plurimum vero
accipitur *competenter stricte*, pro
explicatione sive notitia singula-
rium ad bene ac prudenter viven-
dum facta; quæ acceptio & apud
Græcos & Latinos in primis obti-
nuit, proximeque vim Nominis *Hi-
storie* exprimit, quæ pariter hujus
etiam est considerationis.

S. V.

In cedula *historiae* definitione
patem, nisi forte majorem depre-
hendere licet scriptorum varietatem
ac in notatione ejus superius excussa:
quam per exempla saltē parce ad-
ducta non pigebit ostendere, ubi &
illa, quam requisita definitionis præ-
cipue commendant quæve ipsum
definitum videtur quam convenien- Lib. 2.
tissime explicare, retinebitur. Cice- de Orat,
ro, quod supra quoque indicatum,
dicit *Historiam esse confessionem*
annalium: *Quintilianus rei ge-*
stæ expositionem, cuius mentem præMethodo
aliis apprehendebat *Reineccius in Hist.*
methodo legendi cognoscendique espi-
histo-

Lib. 5. historiam tam sacram quam profanam.
cap. 15. Verius Flaccus teste Gellio
definit eam rerum gestarum, qui
bus interfuerit is qui narrat, nar-
rationem: at inclusisse videtur rem
amplissimam cancellis justo affectio-
ribus, adeoque derivationi quam
ob op̄aw, quod nempe res qualibet
mandanda chartis primum oculis
sit usurpanda, dixi esse, tenaciter
Tob. adhæsisse; Pro-Cancellarius vero
Wagn. Tübingensis rerum gestarum expo-
sitionem, a viris prudentibus & fide-
dignis conscriptam, ad comparan-
dam in rebus agendis & omitten-
dis prudentiam, propter humanos
casus, qui sui similes, velut in orbem
Aristot. aliquando recurrunt. Vossius, quod
Hist. c. 4. sit cognitio singularium, quorum
pag. 15. memoriam conservari utile sit ad
cap. 1. bene beateque vivendum: quæ defi-
nitio fere eadem est cum sequenti,
quam Humeri exhibet Historica,
quamq; in præsentiarū, velut funda-
mentum thesium, acceptare liceat.
Sic enim ille: Historia est vera no-
titia singularium memorabilium ad
bene beateque vivendum. Ipsa hi-
storia

biforia epitheta tam a Cicerone
quam aliis dicenda sententia valen-
tibus inducta, pro definitionibus
habere foret ineptum, quale
Gregorii Nazianzeni dicentis,
ἰσορίαν συμφερτὴν εἶναι τοφίαν,
τοῦλλων τε καὶ πάντων νόον: Sic Poly- Lib. 4.
bius historiam vocavit μεγίστη ἐπι-
κρατεῖαν κοινῆν γὰρ idīoτα nec dissimili-
sententia Strabo tradidit ισορίαν Lib. 4.
ὑπερέματα χείσια. Εἶναι εἰς τὴν
ἡ. Τεκμὴν καὶ πολιτικὴν Φιλοσοφίαν;
unde ad examē definitionis protinus
descendendum existimat ubi genus,
nempe *narratio*, primum advertitur.
Consideratur enim *historia* habicu-
aliter, prout animo humano in-
sider, non qua præceptorum Syste-
mate est comprehensa; præterquam
quod *narratio* ejus est ingeni, ut
possit quocunque demum charactere
& significandi modo explicari:
ut vero reapse explicetur non sit
de essentia historiæ, nisi μετανυπ-
τῶν aliquando pro ipsis historico-
rum monumentis, quemadmodum
omnes artes & scientiæ primum de-

habitu, post vero de ipsa præceptorum farragine, veniat. Sed ejus, quæ præcipua est & princeps significatio, cum primis ratio habenda, cum analogastent pro significatu famosiori. Quod autem sit vera notitia vel exinde evincitur, quia veritas est ipsum historiæ fundamen-
tum, qua dempta neque formam ha-
babit ullam neque fidem, hoc est,
nullam habebit essentiam. Hinc
oportet ut res illæ, quæ historicæ
narrationi subjiciuntur sint om-
nino gestæ, sintque non prorsus viles,
sed illustriores, tales scilicet quæ ad
vitam bene instituendā conducunt:
ea de causa vocantur τὰ γενόμενα,
item ἐργα μεγάλα τε καὶ ἀνυπασά,
hoc est, gesta opera ingentia & ad-
miranda juxta Herodotum, ad ex-
cludendas non solum, ut differit

Lib. i. Wagnerus, rerum sitarum fabulas,
cap. i. cum finis historiæ sit veritas, &c in
historiis veritatum ac prudentiæ
sapientiæque principia recondita
emnes credimus: sed omittendas et
iam leves nihilque momenti haben-
tes narratiunculas; nam ut sapien-
ter

per Academicorum rerum antiquarum nat-
las ideas posuerunt, ita futilibus
actionibus historia constare non Method.
debet: quod ex mente Bodini. Con- Histor.
scribitur autem *historia* quemadmo- cap. 8.
dum Thucydides, ut sit *thesaurus* ad Lib. 10
omnem posteritatem potius, quam lu- de bellis
dicrum quiddam, quo in presentan- Pelop.
tum aures demulcentur. Nec enim
obstat quod *historia* interdum fabu-
losa convincitur esse, ut Lucianus,
adnotante etiam Wagnero duobus
libris verarum historiarum, stylum
historicorum quorundam satis false
pro more obstrigillat absurdissima
queque proponendo, quomodo ille
ad orbem habitabilem Lunæ trans-
fretaverit navibus, quos vultures
τρισκεφάλοι ibi viderit, quorū alē
malis onerarie navis majores fue-
rint; ut &c palices, quarum magni-
tudo quasi duodecim Elephantum fue-
rit, &c. Sic in narratione natu- Mech.
rali famaveetus est, dissentit Bodinus, hist. c. 40
Olores morituros savicer naniam
canere, id quod omnes non moda
Poëtae ac pictores inde usque ab
Æschyllo, sed etiam principes ipsi

*Philosophorum, Plato, Aristoteles,
Crysippus, Philostratus, Cicero, Se-
neca testantur: illud tamen Plinius
primum, deinde Atheneus fabulo-
sum esse experientia diurna tra-
diderunt, idque compertum habe-
mus. Hæc ille. Circa quæ ratio ab-
stracti & concreti accurate tenenda,
ne scilicet de ipsa historia accipian-
tur illa, quæ historicorum vitiis
sunt introducta, vel, ut vulgo lo-
quuntur, fallacia Accidentis com-
mittatur. Huc in primis faciunt*

Cap. II. illa quæ Vossius in Arte Historica
de hoc themate accurate tractat.
Breviter: ut homo potiori sui par-
te, anima privatus, non tam est ho-
mo dicendus quam hominis umbra,
ita *historia* sine veritate nimis æqui-
voce *historia* dici, proprie vere *fa-
bula* meretur. Ex quibus & pro-
prietas *historie* essentialis facile pa-
tescit, & objectum: hoc sub notio-
ne rerum memorabilium semet in-
sinuat, illa veri. In verbis defini-
tionis aliis finem historiæ indigita-
ri notum est, qui duplex esse adver-
titur, *Summus* nempe & *subordi-*

natus

natus: hic ut omnium rerum me-
moria dignarum, prout gestæ sunt
sibique successerunt, constet memo-
ria: ille vero vicissim vel *absolute*
talis, gloria Dei, in cuius laudem
omnia nostra dicta & facta cum de-
votione cordis semper referenda;
vel *secundum quid;* isque vel *primus*,
ut ab exemplis singularibus per in-
ductionem constituantur præcepta
universalia, sive ad tenebras men-
tis abigendas, sive vitam recte di-
rigendam necessaria: vel *ex primo*
ortus, ut scilicet tali singularium re-
præsentatione scientia & prudentia
in nobis augeatur auctaque confir-
metur, hoc est, ut verum recte cognos-
camus, bona imitemur, mala fugia-
mas, pœnas declineamus & obelinea-
mus beatitatem, aut celestem, aut
naturalem, aut civilem. Ex quibus
& ipsis constare putarim, historiam
ratione finis non male statui du-
plicem, *Theoreticam* scilicet, quæ in
nuda contemplatione notitiaque ge-
storum consistit, sive universum
concernant orbem in communi, si-
ve populum, regnum, civitatem

Bodin,
hanc vel illam sigillatim , sive de-
nique speciei humanae individua , ut
Augustum, Tiberium, Alexandrum,
Catonem: & *Practicam*, quæ præter
cognitionem etiam bonum inde
proveniens observat, mores actio-
nesque ad gestorum cynosuram pru-
denter applicando : *bonorum enim*
& malorum finibus omnia humana
prudentia continetur.

§. VI.

In dividenda *historia* nimis, an-
xie laborant nonnulli, cum facile
moverint quantum bene divisa con-
ducat. Celebris est in primis Eusta-
thii divisio in quatuor partes findens
historiam, *Topicam scilicet*, *Chro-
nologicam*, *Pragmaticam* & *Genea-
logicam*, vel ut ipse aliisque sequaces:
τὸ τοπικὸν, quo descriptiones loco-
rum Geographicas & chorographi-
cas, qua *Oceanum*, *mare* & *Ter-
ram*, involvit: τὸ χρονικὸν, cui ra-
tionem temporum, rem non medi-
ocriter intricatam, adjudicat, cu-
jus quoque Plutarchus in Solone
meminit, ubi *infinitos annalium*
ratiocinationes emendare cohatos,

controversias tamen earum nunquam potuisse penitus tolli dixit: τὸ πραγματικὸν, quod in rerum gestarum expositione versati patresque historiæ, Ecclesiasticam, Politicam & Scholasticam complecti voluit: & denique τὸ γενεalogικὸν, familiarum, quæ summa imperia, regna, tyrannides, respublicas, dynastias, & qui nunc vocantur Ducatus, Comitatus &c. tenuere, endationi inservire. Liceat hic quasi postliminio recipere quod ad genus πραγματικὸν pertinere notavit Reineccius, de parte historiæ παραγδεγματικὴν, quodque ne nimium excresceret sententia, huc, cum prorsus omittere nolim, malui transponere: dicit is in dicto historiæ generere, partem, quæ, ut dixi παραγδεγματικὴν vocari sivevit, præ aliis eminere, cum flores exemplorum decerpatur. Et concinne ad præcepta in doctrina celesti, in Philosophia, in legibus bonis tradita, accommodet: Recte enim Livium monuisse, maxime salubre in historiarum lectior.

me esse aequae frugiferum, omnis te
exempli documenta, in illustri pre-
posita monumento intueri, unde tui
bi sueque Reip. quod imitare ca-
pias, unde fædum exitu quod vites.
Huc & Ciceronem pro Archia ope-
rose differentem trahit. Ego & ipsa
experientia constare arbitror, homi-
num sanorum consilia & actiones
præcipue dirigi nitique præceptis &
exemplis: unde & laudandam esse
Lipsii industria, qui ex ipsis gesto-
rum exemplis præcepta contexuit
duplici titulo commendabilia, pru-
dentia & usu: nec Valerium Max.
qui in hoc eadem argumento suam
navavit operam omittendum. Sed
tantum de isthoc. Bodinus, vir
certe generis sui non postremus,
dicit historiæ, idest, vere narrati-

Method. onis tria esse genera: humanum,
Histor. naturale, divinum: primum ad ho-
cap. 1. minem pertinere, alterum ad natu-
circa ræ parentem: unum actiones homin-
init. is in societate vitam agentis ex-
plicare: alterum causas in natura
poscas earumq; progressus ab ultimo
prin-

principio deducere: postremum prae-
potentis Dei animarumque immor-
talium in se collectam vim atque po-
testatem intueri. Non multo post
utitur subdivisione humanæ histo-
riæ duplice, quam hic exponere fo-
ret molestum: ito sub finem ca-
pitis, si quis velit inquit, cum na-
turalibus disciplinis Mathematicas
confundere, quatuor constituit ge-
nera historiarum, humanam quia-
dem incertam & confusam, natu-
ralem certam, interdum materiæ
& mali genii contagione incertam
& sui dissimilem, mathematicam
quod a concrecione materiæ libera sit
certiore, postremo divinam certissi-
mam & sua natura plane immutabiliem.
Justus vera Lipsius hiforia
summam inquit esse divisionem in
mudivisq[ue] & iugisq[ue]: illam. esse Cent. 3,
qua fabulas vero mixtas, hanc ve. Milcell.
ro qua purum & meram verum ba- Epist.
bet. Quas autem subdivisiones huic
adnectit, aut in ipso videndum aut
sane illis qui fide incorrupta eos ex
illo descripsierunt. Alias aliorum

in dividenda historia vias hic minus
refert enumerare, præsertim cum
disputationis forma vulgarem usum
excederet, videreturque polliceri
ampliorem quam pro instituto de-
ductionem.

§ VII.

Ego vero antequam rem tanto-
rum ingeniorum scrutinio vexatam
aggiredi sustineo, præsuppono his-
toriam posse distingvi vel ex rebus ipsis,
vel ex modo narrandi sive scribendi
de rebus, aut ut expeditius dicam, ex
materiali & formalis. Qua prius,
res illæ non unius sunt ir genii: quæ-
dam enim est *Naturalis*, alia *Mor-
alis*, alia *Artificialis*. Rerum na-
turalium *historia* spiritus omnes &
corpora cujuscunque demum diffe-
rentiæ complectitur: moralium est
vel *Theologica*, vulgo *Ecclesiastica*,
vel *Juridica*, vel *Medica*, vel *Phi-
losophica*: artificialium, est artium
rerumque solertia quadam singula-
ri nuper inventarum expositio. Quæ
posterior, sive modum narrandi
scribendique de rebus, non injuria
distingvitur in *universalem* & *Par-
ticu-*

ticularem, cum nihil sub nomine
historiae contineatur, quod ad al-
terutram referri non possit. Est
autem Universalis historia illa, quæ
explicat historias præcipuas a con-
dico mundo, secundum certam tem-
porum seriem adeoque secundum
quatuor summa mundi imperia:
hoc est, quæ exponit extantiores vel
præcipuas quasdam narrationes, vel
præcisæ a primordiis mundi, vel ex
hypothesi adata Epochæ ad certum
tempus deductas. Qualis est liber
Genesios Mosis, Berossi Chaldæi u-
niversæ Historiæ fragmenta ad Sar-
danapalum, Trogus Pompejus in
epitome a Justino libris xxxiv.
comprehensa. Alios in Bodino vide Methy
& Wagnero. Dicitur autem Uni-
versalis, non quod circa universalia
versatur: est enim historia singula-
rium: sed saltem ratione collectionis
seu complexionis multorum singu-
larium, scilicet quod nec uni tem-
pori nec genti sit alligata. Quem-
admodum enim ex variis Reip. uni-
us historiis, conflatur postmodum
totius imperii, ita prorsus ex univer-

histor.
cap. 10.
Institut.

hist. cap.

si orbis historiis pluribus componi-
tur *historia universalis*. Particularis
vero est , quæ certas quasdam res
in particulari, scilicet vel particularis
alicujus Ecclesiæ, vel singularis ali-
cujus regni &c. idque seu qua totum,
seu qua partem duntaxat, explicat.
Exemplum *historiae particularis* qua
totum, subire potest etiam Livius,
qui res Romanas produxit ab urbe
condita ad Augustum, sub quo vi-
xit : nec non Johannes M. & Pau-
linus, res Gothicas ad suam deduc-
entes ætatem : qua partem subeat
Thucydides de bello Peloponnesia-
co, Salustius Jugurthino & Catilinario , Curtius aliquique perplures.
Et cum *historia* simplici rerum no-
titia earumq; expositione consistat,
non male posterior hæc divisio hic
apprehenditur, qua modus narrandi
indigitatur fusior aut contractior.

§. VIII.

Ne autem quisquam sibi persua-
deat Eustathii, Bodini. & Lipsi decre-
tis, dum alia præ illis acceptatur hi-
storiæ divisio, fieri injuriam, paucis
modo juvabit ostendere quid erudi-
tores

riores de illis tulerint hactenus, quid-
ve hic ferendum sit. Quod attinet
ad *Eustathium*, videtur cum disci-
plinis ab historia diversis historiam
committere; τὸ τομὴν quidem histo-
riæ genus cum *Geographia*, cui res
est unice cum globo terrestri, qua-
tenus mensuratur inque partes di-
stribuitur: τὸ χρονικὸν vero cum
Astronomia, cui ratio temporum de
motu corporum cœlestium incum-
bit: ut de genere illo tertio, qvod
τριγυμαῖον nuncupat, neqvidquās
cum fere constet id longe antecellere
nudæ historiæ, ut ut competenter
informatæ, dignitatem, adeoque
præter veram gestorum expositionem
nem insuper requirere debitam ad
ipsa gerenda applicationem, quæ in
omni vita a prudenteribus canonis
instar habetur. Accedit etiam qvod
Cbronologia, *Topographia* & *Genea-*
logia nihil sint aliud, quam instru-
menta & circumstantiæ, qvibus nar-
ratio singularium historicæ fulcitur:
unde duo priora oculi historico-
rum, sine quibus omni narrationi

ad

ad rem faciendæ magnæ affunduntur

Parr. tenebræ, communiter audiunt. Be-
Comm. dinus vero cum sub Humero & forte
Hist. c. 11. aliis prolixè de *inconstansia*, ut ait,
q. r. s. l. 3. vapulet, quod modo sic, modo aliter
dividat *historiā*: quodque ad homi-
nem pertinent, & naturali *historiā* re-
moveat, cum *historia hominis* possit e-
giam esse *naturalis*, quādō nempe ali-
quid narratur de homine ut de specie
corporis *naturalis*: quodq; *historiam*
confundat cum disciplinis proprie-
tatis, *Physica* scilicet, *Mathemati-
ca* &c, que eminentior est, ipsa *Theolo-
gia*: &c. idcirco hic non imme-
rito omittitur. Unicum tamen de
illo, pace eorum, si qui forte sunt
qui aliter sentiunt, verecunde dixe-
rim: pñnam scilicet illius esse secun-
dum rigorem, qui ad accurate phi-
losophantes pertinet, inflictam, fa-
cereque cum illa, qua probatior sci-
entia gaudet, hormonia: nihilomi-
nus tamen Virum tam latæ lectio-
nis vel hoc uno ad satietatem excu-
sari aut potius commendari posse,
quod more in primis Oratorio in sua
vagetur *methodo*, adeo ut mirum

non sit , si cautiorem terminorum
usum in tanta vel verborum vel re-
rum multitudine deposuerit. Sed
nec Lipsius explicaciones rerum poë-
ticas multasque earum , ut sunt , fa-
bulosas , speciem *historiæ* faciens pro-
fus absolvitur , cum *historia* , quod
& supra notatum , pro essentiali præ- Kecker.
prietate habeat purum & simplex de nar-
verum : unde & Aristoteles dicit hist.c.5.
historiam a poësi differre maxime , De re
quod *historia narrat talia quæ re-*
vera gesta sunt , Poësis autem non
ut *gesta sunt* , sed ut geri potuerint
aut debuerint. Ne tamen omnis
sine ullo respectu Poësis putetur fa-
bulosa , & hic commonefacere est
æquum , multam esse *historiam* me-
trice , antiquitus præsertim , com-
positam , sive id demum fuerit fa-
ctum *expresse* & secundum valorem
verborum primum , sive *à vivi ypaætw-*
dōs & adhibitis , quod ex *historia*
philosophiæ vetustioris ipsoque style
palam fit , vocum involucris . Quæ ad
censendam subdivisionis Lipsianæ te-
lam pertinent , non magis a me hic ex-
pectari velim , quam ipsam subdivisio-

nem superius expectandam judicavi.
Hæc vero de viris magna eruditio-
nis laude conspicuis ea modestia
notare non sum veritus, quam in-
ter metum & veritatem procedere
est æquum, pœuntibus etiam aliis
ad hujuscemodi observationes mihi
viam: quin & arbitrabar ipsa vi-
torum autoritate reverentiam le-
cturis incuti tenendarum divisio-
num, nisi brevibus ostenderem quanto
sit acceptior inque ipsa re fun-
dator vulgaris illa *historiæ* in *uni-*
versalem & *particularem* divisio:
optarim itaque me non videri plus
justo indulisse criticæ. Atque hæc
fuerunt, quæ *definitionem* & *divi-*
sionem *historiæ* videbantur vel in-
gredi vel appetere: quod ad instituti
complementum de cætero adhibe-
bitur, erunt quæstiones non minus
argumentum illustrantes illis, quæ
hactenus allata præexistunt.

§. IX.

An veritas sit de essentia historiæ?

Aff.

Quæstionem hanc valde difficilem
facit historicorum, si factos, quod

omnino necesse est, excepéris, ab invicem s̄apissime ac interdum seipso discedens stylus. Historia sane Romana quæ tot scriptorum, maxima sui parte domesticorum, lucere deberet literis, tam graves ostentat sententiarum lites, de ipso etiam urbis conditore, ut quem probes quemve rejicias, non citra ullum, nisi veriore opinione imbutus, negotium videoas. Nec multo minor in Persica est dissensus, narrationibusque rerum aliis tam tempore quam loco propinquioribus: circumstantiis certe quibus dissidendi licentia paulo deberet esse contraria. Fit autem id, partim quod signari accedunt aliquando ad scribendam historiam nihilque habentes aliud, quam quod ab aliis audierunt, ἐν τῷ ἀλλων ἀκροαμάτων, ut loquitur Polybius: nec publica Bodini, Meth. monumenta viderunt. Quemadmo- Histor. dum de se testatur Appianus, Augu-
sti scripta legisse, & Diodorus Ægyptiorum, de quibus scripsit, ar-
cana se vidisse. Magna quoque est perturbationis, si scribentium ani-

mos infederit, efficacia, sive de amoris sive odii invidiaeque vel denique metus nomine participet. Ita Dionysium Halicarnasseum, qui nullos in Rep. magistratus adeptus est, de Romanis maleo verius ac melius
Meth. scripsisse credit Bodinus, quam Fa-
histor. bium, Salustium aut Catonem, qui
cap. 4. in sua Rep. opibus & honoribus flo-
ruerunt. Queritur etiam Flavius
In Pro. logo ad Josephus illos qui praesto vel inter-
libb. fuerunt bello, aut Romanorum ob-
Bell. sequio, aut odio Judæorum contra
Judaic. fidem rerum falsa confirmasse: scri-
ptisque eorum partim accusationem
partim laudationem contineri,
nusquam vero exactam fidem repe-
riri historiæ. Quin & Cornelius
in loco Tacitus profitetur teste Bodino res
cit. Tiberii, Claudi, Caii, Neronis, gli-
scente adulacione ac florentibus ipsis
obmetum, & postquam occiderant
recentibus odiis compostas, falsas
fuisse: atque inde sibi consilium si-
ne ira vel studio ea tradere, quo-
rum causas procul haberet. Unam
esse rem ait Gallus ille Andegaven-
sis, que maxime Schytas impulit
ut

ut literas omnes ac monumenta per-
serum a scripe convellere conarentur,
quod acerbe ferrent Gracorum ac
Latinorum bibliothecas, & parietes
verum a se gestarum magnitudine
repleri; reliquias omnes tametsi res
queque magnas ac memorabiles
gessissent turpiter omissos, vel etiam
acroci verborum contumelia nota-
tos. Atque haec quidem ipsos tan-
gunt historicos & loquuntur non
de jure sed facto. Sed videri potest
historiam etiam posse veritate care-
re, modo sit fama res hoc vel illo
modo esse gestas, qua ducamur ad
felicitatem civilem vel prudentialium:
nec enim obstat quicquam quo
minus fabulis & figmentis quoque
ad felicitatem recte instituamur;
cum fabula etiam arguant ac si ve-
ra essent. Idcirco communiter
vocem fabulae exponunt, quod sit
ad delectationem & utilitatem in-
venta: imo pueros ad fabulas Æso-
pi, Phædri & aliorum circa prima
imbibendarum literarum auspicia
non temere adigi certum est; sed ut,
ubi delectatione reliquam studen-

di viam persequendi capiuntur, simul
agat radices prudentia, progressu æ-
tatis ipso rerum usu confirmandas.
Eo namq; fabularum appendices ab
auctoriis mythologicis sunt in-
sertæ, ut reddatur ratio & senten-
tia apologi: sicut ἀφύμως dicitur
quod hymno, velut ad laudis vel
orationis oblationem & eom-
plementum succinitur, ita proflus
ἐπιμύθιος quod narratæ fabulæ ad
mores hominum informandos sub-
jungitur. His vero & consimili-
bus, quæ contra quæstionis affir-
mativam possent obtendi, nihil im-
morari attinet, cum superius etiam
circa membra definitionis osten-
sum sit veritatem in *historia* esse id,
quod sol in mundo & anima in cor-
pore. Breviter: quemadmodum Ens
in Metaphysica, debet in adæquata
sua significatione implicare verita-
tem, ita & *historia* omnis proprie-
& adæquate sic dicta, narrationem
veram, non fictam vel fugo obdu-
ctam. In purgandis autem difficulta-
tibus ab initio quæstionis præmissis
aliisque ab ingenii curiosioribus ex-
cogitatis accurata habenda erit ratio

abstracti & concreti : quin & te-
nendum, dissensum historicorum non
mox inferre vel ostendere falsitatem
historiae. Sed nec fama validum
cognitionis superstruendæ est funda-
mentum, cum sibi iphi sæpe sit con-
traria, aliud alio loco profiteatur,
rem in majus extolla^r, eamque cum homines ignorent ipsa loquatur.
Par fere est fabule & narrationis cuiuslibet fictæ validitas, quæ licet multum interdum valeat ad persuadendum, non tamen eo assurgit, ut quæ vera sunt, non sint etiam potentiora ad commovendos animos formandaque agendorum consilia.

Justin.
L. I.
14. &
23. 4.

§. X.

An Historia eadem omnibus temporebus fuerit facies ? Neg.

Si quis velit historiam, ut subiectum ejus *Quod seu denominationis, hominem, considerare, omnemque ejus ætatem, ut cœpit, adolevit, ut quasi ad ἀκμὴν pervenit & postea velut consenuit ac denique revixit : plures ejus reperiet gradus.* In primis enim mundi nascentis cunabulis, ut omnia tunc erant

minus culta & ad solam necessitatē
collendā inventa, sola præ-
teriorum memoria, utpote in
§. i. fūsius significatum, contenti
fuerunt: atq; ita Hebræi, Ægyptii,
aliique tunc existentes, planam bre-
vemque narrationem secuti, jejunos
postmodum annales, quasi majorum
fūorum rerumque ab illis gestar-
um commemoratīos, habuerunt:
causis forte iisdem, quas in limine
thesium adduxi, impellentibus.
Fuitque sic *historiæ* quasi προανυ. Postquam vero hominum societas
magis magisque cœpisset ex crescere,
cœpit & simul ornatus non modo
in victu, amictu & habitatione, sed
ipsis etiam signis quibus animi con-
ceptus debebant communicari; si-
ve factum sit id verbis & in præsen-
ti, sive charactere hoc vel illo ad
futurum duraturo. Et hoc quidem
non æque ubivis & simul, quemad-
modum nec una passim, præsertim
circa mundi initia eodemque post
diluvium quasi renascente, fuit habi-
tandi ratio: sed iis primum regio-
nibus, quas verbum vel cultus di-
vius

nus radio suo reddidit aliquando
cultiores ; regiones dico, quas Patri-
archæ, vel ipsi cum liberis, vel eorum
omnino posteri, habitarunt. *Apud* De An.
Ægyptios, *Chaldaeos* & *Phœnicas*, tiquit.
quod ex Flavio Josepho, prout ipsi
farentur, res gestæ antiquissimam
& permanentem habent memorie
traditionem. Nam & locis omnes
inhabitant que nequaquam aëris
corruptioni subjacent : & multam
providentiam habuere ut nihil ho-
rum que apud eos aguntur, sine
memoria relinqueretur : sed in pu-
blicis conscriptionibus semper a viris
sapientissimis dicerentur. Pari pror-
sus modo, nisi ad huc excellentiore,
tam quoad scribendi adecurationem,
quam servatam illi fidem, crevit &
excrevit usus historiæ penes *Judeos*,
ut contra Appionem confirmat
idem Josephus; cuius etiam hæc sunt:
De nostris vero progenitoribus, qui
eandem quam *Ægyptii*, *Chaldae* &
Babylonii habuerunt in conscripti-
onibus solitudinem (definio dicere,
etiam potiorem) Pontificibus & Pra-
phetis hoc imperantes. Et paucio post:

Palam namque est ipsis operibus quemadmodum nos propriis literis credimus: tanto namque seculo jam præterito neque adjicere quicquam aliquis, nec auferre, nec transformare præsumpsit. Omnibus enim insertum est mox ex prima generatione Iudeis, hec divina dogmata nominare, & in his utique permanere: & propterea si oporteat, mori libenter. Greci vero & Romani posterioribus temporibus ansam, vel potius artem, scribendi historiam nasci, qua paulatim exculta tandem ad perfectionem, ut ipse Iudei cum nominatis, diligenter adsurrexerunt: hi quidem ætate, ut statuunt, Cæsar, Taciti, Justini, Svetonii, Ciceronis, Livii, Curtii: illi vero Herodoti, Thucydidis, Xenophontis, Callisthenis. Quæ fuit historiæ quasi æxpiñ. At nulla est in rebus humanis felicitas sine mixtura calamitatis. Hæc enim, de qua jam res est, historia, cum in summum cultus & perfectionis gradum, modo quo constitit, esset provecta, habuit etiam occasum in clade illa

A sic

Asie & Europæ communi, a Gothis
illata: quod ut reliquo historicorum
choro testatum est, ita vel ex alle-
gato in *Questione* superiori Bodini
loco clarum evadit. Unde histo-
rie arguitur *magister*. Illud vero
damnum, ut ut difficulter repara-
bile, secula quædam abhinc retro
feliciter Dei beneficio resarciverunt,
dum artes omnes ipsamque adeo
historiam pristino nitori redderent:
quo non modo videri posse redi-
va, sed etiam id, quod honoratus
est opribiliusque, secundo matura.
Dicit etenim Humerus ut mihi met Histor.
ego de viro quoquam gravi nihil part.
præsumam decernere, se posse Justi-
no, Suetonio, Curtio aliquos nostræ ^{comm.}
etatis & nitidiores & doctiores pro-
ferre: hinc et jam Tacitum, vel quis-
quis ipsi fuerit, ad confirmandam ^{De Orat.}
sententiam allegat differentem:
Majores sunt horridi & impoliti &
rudes & informes & quos utinam
imitatus non esset Calvus vester,
aut Cælius aut ipse Cicero. Agere
enim fortius jam & audentius volo,
si illud ante prædictero mutari cum

temporibus formas & genera dicendi. Sicut Catoni seni comparatus C. Gracchus plenior & uberior, sic Graccho politior & ornatior Crassus, sic utroque distinctior & urbanior & altior Cicero. Cicerone minor Corvinus & dulcior & in verbis magis elaboratus. Nec quero quis disertissimus, hoc interim probasse contentus sum, non esse unum Eloquentiae vulnus, sed in illis quoque quos vocatis antiquos, plures species deprehendi, nec statim deterius esse quod diversum est, vicio autem malignitatis humane vetera semper in laude, presentia in fastidio esse. Quæ propter insignem styli elegantiam rerumque, quod continent pondus, exscribere non piguit.

§. XI.

An bistoria requirat cognitionem
Geographie, Astronomie &
Arithmetice? Aff.

Præter enim quod circa divisionem bistoriae, mentio horum administrorum facta est, volentibus intelligere satis significans, quam sint bistorico necessaria: juvat & hic rem breviter evolvere, quo tanto,
quid

quid credendum sit; evadat explicatus, quoque studiosis historiæ persuadeatur firmius, partes in quæstione positas esse cum primis amplectendas. Qua *Geographiam*, *Vossi* Arte.
cap. 14.
saltē verbis iisq; brevibus valde, cum historia brevitatem hujus propositi ratio exigit, sese habentibus memet exponā:
Neglectu duorum historie lumenum,
Chrōographie & Geographia magnæ
in historiatenebra oboriuntur. Qua Astronomiā *Calvisii* differentis: *Histœ* difficultatibus, pūca tñs ànæloyias in chronologicis, se implicarunt pleriqz, quod chronologiam exhibitoria sancum deducendam arbitrarentur, cum potius Chronologia ad Astronomiam pertineat, quæ per se temporum rationem, dimensionem & articulos tractat, suisque partibus digerit, & deinde, ut earundem meminisse possimus, easdem rerum gestarum exemplis illustrat. Qua Arithmeticam vero saltē illud Philosophi appono: *Arithmetica* Lib. 1.
omnes mathematicas scientias præcedit: ergo Astronomiæ, cuius necessitas modo fuit adstructa, etiam & cum primis.

primis. Ex quibus virorum gravium
quæsi *mnemoneuticis*, solutionem
quæstionis, donec ex ipso discursu
orali, cuius gratia hæc in primis in-
serta sunt, planius evadat, velim
constare.

§. XII.

Usus historiarum est maxi-
mūs: quippe quarum lectio pro-
dest & *omnibus*, & *in omnibus*, &
ad omnia.

§. XIII.

In lectione historica proce-
dendum est methodice: confu-
sio enim non perficit ingenium,
sed obtundit.

§. XIV.

In historiis licet multa sint in-
certa, quædam etiam ficta & in-
credibilia, nihil tamen histori-
corum gravitati horum lectione
vel relatione, nisi ipsi quoque
iisdem utantur, decedit.

Deo sit virtus & Gloria!

In Juvenem peroximie eruditio*nis*
modestieque,

DN. PETRUM E. COLLIANDRUM,
De Historiarum indole genuinâ, è Ca-
thedrâ Academicâ nervosè disceptantem;
Amicum & Patriotam honorandum;

HENDECASYLLABUM.

LEtis ingenio quod usus olim
Rerum prodidit, ut peritiore*s*
Sic tandem fierent reapse plures
Si easus, variisque complicatos
Formis, discere sepius valerent,
Usus in proprios deinde vitæ;
Exemplum, COLIANDER, hoc secutus,
Pergis prepece diligentioris
Curâ prendere gnarus instituti,
Leges Historiæ decentiores
Perlustras ubi sic probatioris.
Hinc lucro gemino vetustiorum
Vincis per vigil entheos labores,
Rerum cognitione sana carpens
Vitæ consilia, ac acumen inde
Certe judicii ferens probansque.
Sie plures alias simul juvabit
Doctas materias, sagace mente,
Perlustrasse, modò inde lucra portes,
Ut nunc, sepius usque duplicata.

Gratulabundus scripsit

PETRUS LAURBECCHIUS,
Poët Prof. Ord & F. Ph. h.t. Dec.

Praesiantiss. Dn. PETRO COLLIANDRO

Smol. Amico meo perdilecto:

Discupis ut Grater tibi, mi^{hi} Doctissime
PETRE
Ausus; Historicis invigilasse sacris
Quid juvet, exploras dum docta volumina
solers

Tangis & ediscis quid nova quidq; vetus
In se contineat veneranda modestia famæ

Historiæ ; claro Præside, Rite, Viro.

Egregiis ideoq; tuis ego Gratulor ausis,

Det desideriis vela secunda Deus

Ipse tuis! Pylios possis qvò vivere in annos!

Esse simul Patrii, Portio grata soli!

Si modò tu fratis laudi superaddere laudē

Atque paras animo reddere te similem.

Non dubito quia concendas id culmen
honoris

**Concedit, frater, qvod tuus ante
probus.**

Dab. præproperâ manu

Aboz s̄ā iduum Junii

Anni 1681.m.

Laudabiles in studiis profectus, animo
quidem ob nuperū luctuosissimū
incendium nonnihil conturba-
to, labentii tamen ac Benevolo
gratulabar hoc schediasmate

SIMON & ZEUS P. Aboëns.

Pb. pr. Rat. Prof. Ord.

Præstantissime Domine COLLIANDER,

Vetus est apud Romanos, non fama
sed historia, quod Medico Antonio
Musæ, cuius opera ex aneipiti morbo con-
valuerat aliquando Augustus, statuam,
ære collato, juxta signum Æsculapii statu-
erunt: Et hoc significantes quanti ejus
beneficii penes se fuerit ratio. Sic ille qui-
dem una saltem unius corporis valetudine
depulsa non vulgare talit præmium. Bene
porro agie omnis, qui id agit, ut membra
ducenda vita necessaria a discrimine, si
presto sit retrahantur, si vero longius ma-
ture avertantur: at is, qui medetur ani-
mo licet corpori nequeat, tanto agit meli-
us, quanto ille hoc consecutus esse præstantior.
Pulnus autem animi non postremum est
ignorantia, quam qui conatur tollere,
medicinam exercere præsumitur talem,
que de morbo ad minimum anicipiti Et
vitam restituit, Et conserte statuam. Hec
ad Te pertinere credas, juvenis Præstantis-
sime: quippe qui ex illo, quo celeberrime
buic Academia mibiq; cœpisti primum inno-
tescere, tempore, medicinam hanc animi,
cujus præsens etiam exercitium erit aliquā
do documentum, temsternue ursisti, quam
eupis ponit Tibi statuam: non juxta signum
Æsculapii, sed, quod Et acceptius est, in am-
plissimo foro literarum patrio. Vale!

Tibi ex animo bene cupiens
AND, WANOCIUS. Ph. pr. Prof. Ord.

Divinus Plato, honorande Frater, non
scitè minus quam verè dixit: *Difficilia
que pulchra;* Sine labore enim felicem fieri
posse neminem affirmat Euripides. Hinc
tantum antiquorum hominum studium:
tanta item diligentia in perquirendis &
memoriæ prodendis disciplinis, quos non
fames, non sitis, non frigus, non immen-
sa pericula retrahebant. Nihil erat tam
arduum, nihil tam difficile ac periculo-
sum quod discendi desiderio non adierint.
Itaq; non mirū est, si tantum de se nomen,
tantum decus, tantam memoriam reli-
querunt, cum tantopere in studiolarum
quo nihil humano generi datum est à Pro-
videntia majus & clarus, excelluerunt.
Quid ergo honestius? Quid dulcior? Quid
deniq; quod magis excelsum ac sublimem
animum deceat? quam cognitio scientia-
rum. Inter hæc vero studia, quis ignorat
non humilium esse amoenissimam *Histo-
riam*, qua tanquam coram contemplari li-
cer, quid Majores nostri, quid exteræ na-
tiones, quid omnis antiquitas gesserit. Gratu-
litor itaq; Tibi, spavissime Frater, quod sa-
pientissimorum hominū vestigiis insistere
velis, & ad immortalitatis arcem enitaris.
Perge in posterum ut cœpisti & altiores stu-
diorum subinde feliciter preme gradus. V.

MAGNUS COLLIANDER.